

DEMİRCİ DEBET MASALI

Karaçay-Malkar Nart destanları

**Geniş bir coğrafyanın kültür mirasıdır.
Bu destanlar, temel olarak Kuzey Kafkasya bölgesinde
geçmektedir.**

**Özellikle Karaçay-Malkar Türklerinin yaşadığı coğrafya
olan Kafkas Dağları'nın en sarp ve yüksek kısımları bu
destanların ana mekânıdır.**

**Nart destanları; Karaçay-Malkar, Çerkes, Abhaz-Abaza,
Oset, Çeçen-İnguş ve Kumuk gibi Kafkasya'da yaşayan
farklı halkların ortak kültürel ürünüdür.**

Nartlar kimdir?

Nartlar Karaçay – Malkar Türklerinin atalarıdır. Olağanüstü yeteneklere sahip savaşçı kahramanlardır ve mağaralarda yaşamaktadırlar.

Nartlar mertliğin, cesaretin, iyiliğin ve Kafkas kültürünün semboldrler. Son derece akıllı ve usta savaşçılar olan Nartlar, insanüstü varlıklar olan düşmanlarını kaba kuvvetle değil, ince zekları ve kurnazlıkları ile yenmektedirler.

Karaçay–Malkar edebiyatındaki destanlar, Nart Destanları olarak adlandırılmaktadır. Nart destanları sadece Karaçay Malkar Türklerinin destanı değil diğer Kafkas milletlerinin de sahiplendikleri destanlardır. Bu destanların ne zaman ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemektedir.

“Karaçay–Malkar Türkçesinde ve Kafkas dillerinde kullanılan “nart” kelimesinin anlam olarak Türkçedeki tam karşılığı “alp” kelimesidir.

Demirci Debet

**Debet, demirin ve diğerk
madenlerin dilini bilmekte,
onları kendi çıplak elleriyle
döverek kolayca
işleyebilmektedir. Ayrıca
kuşlarla ve diğerk yabani
hayvanlarla konuşabilme
yeteneğine sahiptir.**

**Hikayemiz, Nartların
atalarının yeryüzünde,
mağaralarda yaşadığı bir
dönemde başlıyor. Onlar, bu
dünyada mutlu mesut bir
hayat sürerken, gökyüzünde
büyük bir kozmik olay
gerçekleşir. Gök Tanrı ile Yer
Tanrı evlenir, gök gürler ve yer
Tanrı hamile kalır.**

Nartların en usta demircileri olan Debet yeryüzüne olağanüstü bir biçimde doğarak, mucizevî bir şekilde gelmiştir.

Aradan tam dokuz ay, dokuz gün geçer ve yer büyük bir gürültüyle yarılarak doğum yapar. İşte o anda, Demirci Debet'in hikayesi başlar ve Debet dünyaya gelir. Su Tanrıçası, gözlerini dünyaya yeni açan bu bebeği kucaklayarak ırmakları onun üzerine çevirir ve bebeği yıkar.

Ateş tanrısı, Debet'in vücudunu çelikleyerek ona ateş dilini öğretir. Bebeğin kolları demirden, on parmağı tunç ile çelikten, tırnakları bronzdan oluverir. Kaya Tanrısı, taşların dilini öğretir. Su tanrısı yemeğini, suyunu gönderir, böylece bebek hızla büyüyerek bir yiğit olur.

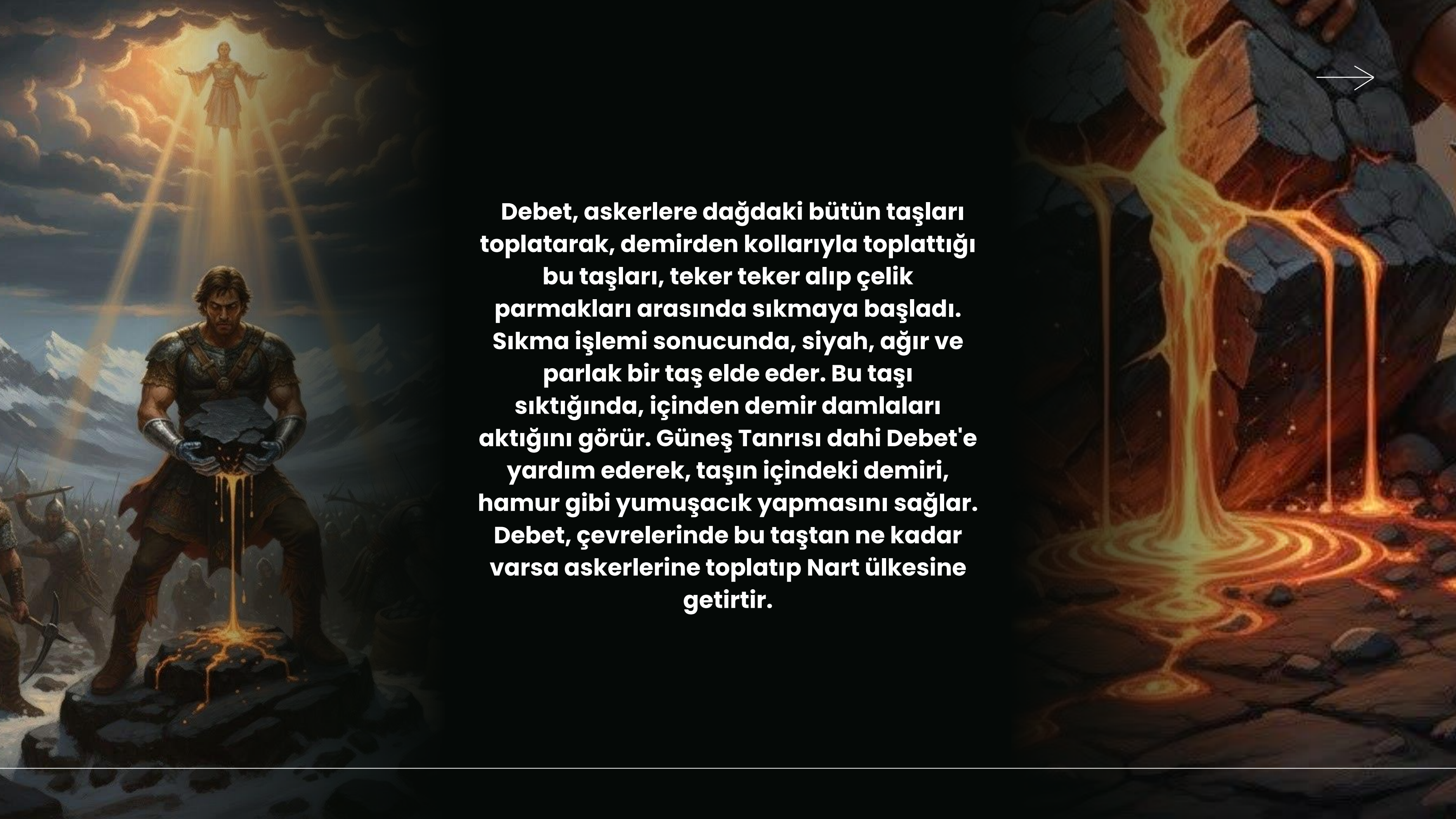

Karaçay-Malkar Nart destanlarında Debet'in doğumunu anlatan bir başka hikâyede, onun annesinin adının Akbiyçe olduğu, babasının ise gökten inip Akbiyçe'yi hamile bırakan bir melek olduğu rivayet edilir.

Bunun için onlara yardım etmeye karar verdi. Nartlardan bir grup askeri yanına alarak o bölgenin en yüksek dağları olan Mengütav Dağları'na doğru yola çıktı.

Debet, askerlere dağdaki bütün taşları toplatarak, demirden kollarıyla toplattığı bu taşları, teker teker alıp çelik parmakları arasında sıkmaya başladı. Sıkma işlemi sonucunda, siyah, ağır ve parlak bir taş elde eder. Bu taşı sıkıldığında, içinden demir damlaları aktığını görür. Güneş Tanrısı dahi Debet'e yardım ederek, taşın içindeki demiri, hamur gibi yumuşacık yapmasını sağlar. Debet, çevrelerinde bu taştan ne kadar varsa askerlerine toplatıp Nart ülkesine getirtir.

Yere büyük bir çukur açtırır. Toplattığı taşlardan ve akan demir damlacıklarından koskocaman bir örs yapar ve demiri dövmek için de bir çekiç yapar. Nartlara bizon derilerinden bir körük yaptırarak işe koyulur. Debet'in tunç ve çelikten parmakları, bronz tırnakları sayesinde yanan demirleri bükmek onun için çok kolaydır.

Yumruk yapıp demire her vurduğunda çıkan kıvılcımlar gökyüzüne fırlayarak yıldız olup uçar!

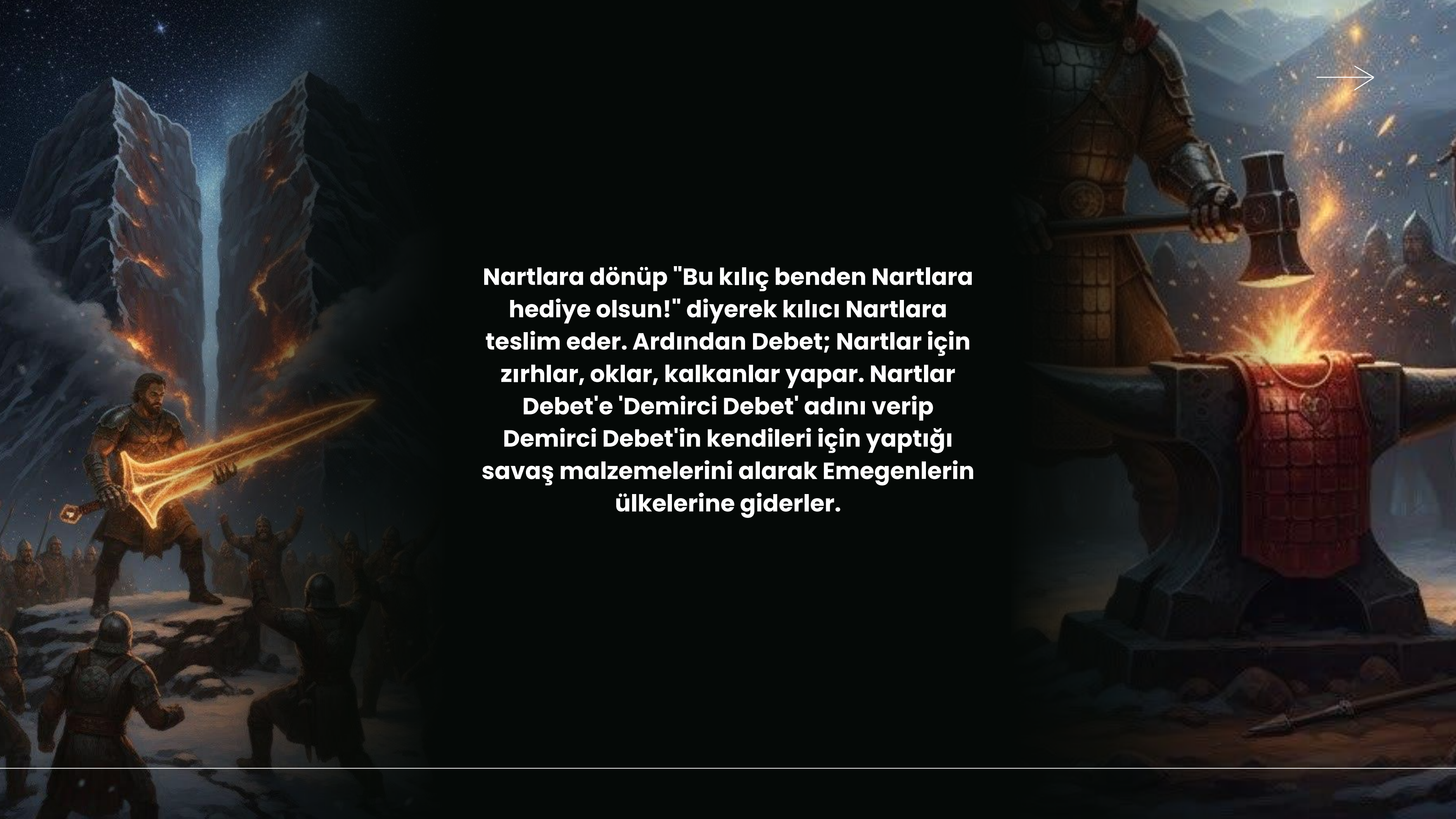
Bu sayede, o güne kadar yıldızsız olan gökyüzü yıldızla dolar ve artık geceler aydınlık olur. Yapmakta olduğu kılıcı, örsün üzerinde dövdükçe vuruşlarıyla kılıç uzadıkça uzar.

Debet, uzayan kılıcı alıp bir hamlede Kafkas Dağları'ndan çıkan kızıl pınarın, Bora Pınarı'nın suyuna batırıp orada onu çelikleştirir. En sonunda kılıç, sertleşip kullanılacak hale geldiğinde, Debet gücünü test etmek ister ve kılıcını kaldırıp Mengütav Dağı'na vurur. Dağ ortadan ikiye ayrılınca, Debet artık kılıcının iş görececek hâle geldiğine kanaat getirir.

Nartlara dönüp "Bu kılıç benden Nartlara hediye olsun!" diyerek kılıcı Nartlara teslim eder. Ardından Debet; Nartlar için zırhlar, oklar, kalkanlar yapar. Nartlar Debet'e 'Demirci Debet' adını verip Demirci Debet'in kendileri için yaptığı savaş malzemelerini alarak Emegenlerin ülkelerine giderler.

İki taraf arasında kıran kırana bir savaş başlar. Debet'in yaptığı demir zırhları, Emegenler hiç delemmezler. Okları dağları aşar; ama Debet'in yaptığı demir kalkanlara hiç saplayamazlar. Bu sayede Nartlar, savaşı kazanırlar.

Karaçay-Malkar Nart destanlarında Demirci Debet, Nart nesillerinin hafızasında basit bir kahraman değil, varoluşlarının ve medeniyetlerinin kaynağı olarak yaşamaktadır. Bu nedenle, Nartların tüm nesilleri, ona karşı derin ve sarsılmaz bir minnet duymuşlardır. Debet, onlara sadece silah ve alet değil, aynı zamanda usta olma ruhunu ve yaratıcılığın değerini miras bırakmıştır. Bu kutsal mirasın unutulmaması için Nartların yaşlıları ve bilgeleri, yani toplumun hafızası, bu minneti aktarmayı en önemli görev bilmişlerdir.

Karaçay–Malkar Nart destanlarında Debet’in kendisi gibi atı da olağanüstü özelliklere sahiptir. Destanlarda anlatıldığına göre Debet’in atı Kafkas dağlarının üzerinden bir sıçrayışta dağları aşar. Dağlar onun karnının altında küçük tepeler gibi kalırlar. Irmaklara, göllere, denizlere ulaştığında, Debet’in atının bir burnundan çıkan dondurucu rüzgâr ırmağı yada denizi dondurup, Debet’in geçebileceği bir köprü oluşturur. Diğer burun deliği ise sıcak, yakıcı dumanlar çıkartıp buzları eritir, yağmur yağdırır, yaz mevsimini getirir

Elbruz Dağı (Mingitav):

Destanlarda sıkça adı geçen Karaçay-Malkar coğrafyasının en önemli simgesi ve doğal anıtıdır. Günümüzde Rusya'nın güneyinde, Gürcistan sınırının hemen kuzeyinde yer alır ve Avrupa'nın en yüksek zirvesi (5642 m) olarak bilinir.

"Nartları Toy Künü" (Nartların Düğün Günü / Soy Toplantısı):

Türkiye'ye göç eden Karaçay-Malkar Türklerinin özellikle Eskişehir gibi yerlerde düzenlediği ve destanların anlatıldığı, geleneksel dansların yapıldığı kültürel toplantılardır. Bu etkinlikler, destan kültürünün canlı bir şekilde korunduğu yerlerdir.

Türkiye'de Nüfusları yaklaşık olarak 20.000 kadar olan Karaçay-Malkarlılar, Eskişehir ili Sivrihisar İlçesi Ertuğrul (Yakapınar) Köyü, Acı yaylası köyü; Eskişehir ili Çifteler ilçesinde bulunmaktadır.

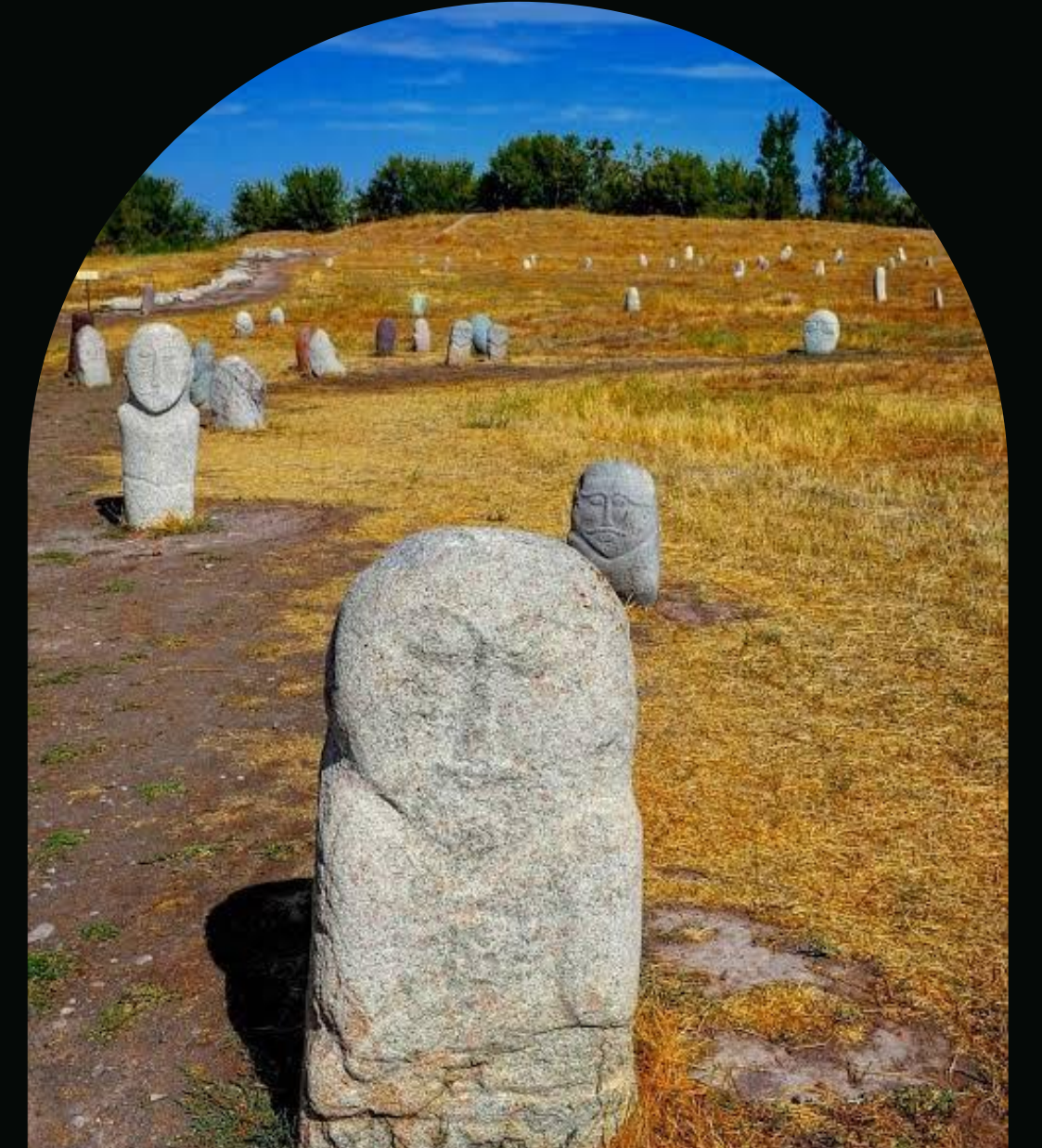

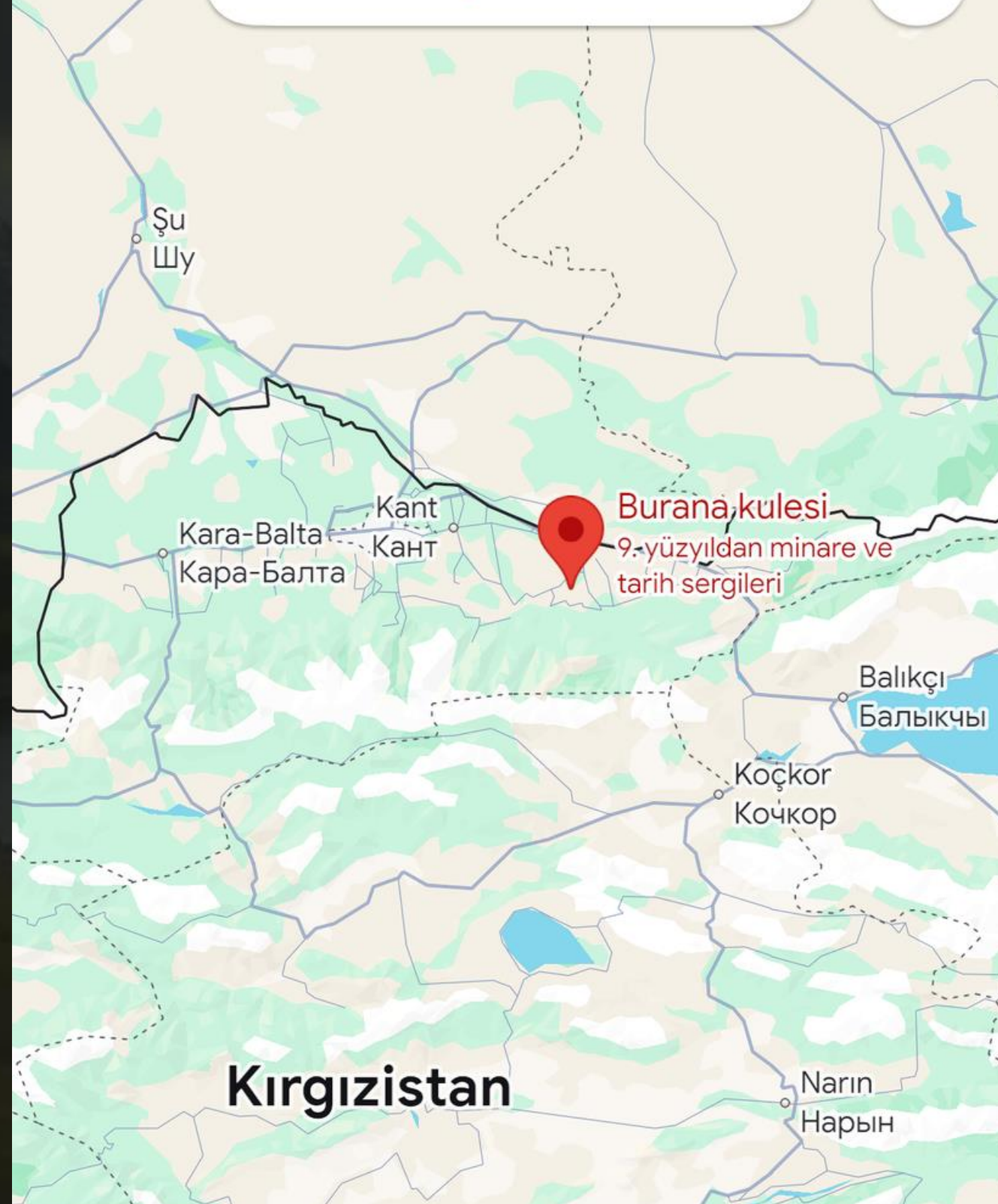

ŞU DESTANI

Destanın merkez üssü, Şu Kağan'ın sarayının ve Şu Kalesi'nin bulunduğu yer olarak bilinen Balasagun şehridir. Günümüzde burası Kırgızistan'ın önemli tarihi sit alanlarından biridir.

- **Burana Kulesi: Balasagun'dan günümüze kalan en belirgin yapıdır. Bu alanda, eski şehrin kalıntıları, mezar taşları (balballar) ve arkeolojik bulgular görülebilir. Orta Asya kültür ve tarih turlarının önemli bir durağıdır. Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'in 71 kilometre doğusundaki Tokmok şehrine 12 kilometre uzaklıktaki Burana Kulesi Çuy Vadisi'nde yer alıyor.**

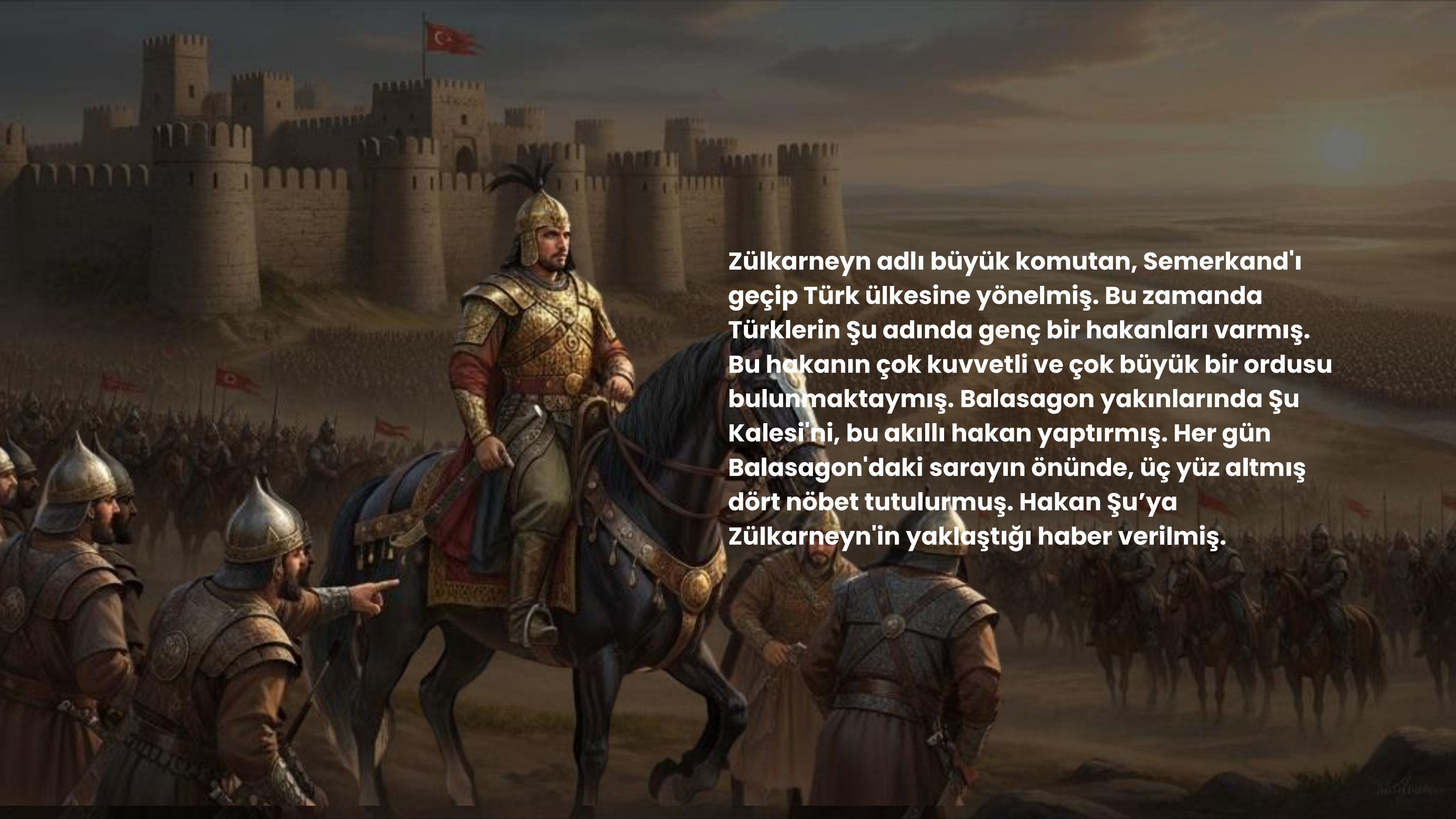

Hakan Şu

MÖ 3. yüzyılda yaşamış olduğu varsayılan, Saka (İskit) Türklerinin kahraman ve bilge hakanıdır. Türk boylarının ve kültürel mirasının devamlılığını sağlayan, aynı zamanda İskender'e boyun eğmeyen bağımsız bir Türk lideri olarak anılır. Efsaneye göre kurduğu şehrin adı olan "Şu" ismi de ondan gelir.

Şu destanı M.Ö. 330-327 yıllarındaki olaylarla alakalıdır. Bu tarihte Makedonyalı İskender, İran'a ve Türkistan'a saldırmıştı. Bu dönemde Saka (İskit) hükümdarının adı Şu idi. Bu Destan Türklerin İskender'le mücadelelerini ve geriye çekilmeleri anlatmaktadır.

Zülkarneyn adlı büyük komutan, Semerkand'ı geçip Türk ülkesine yönelmiş. Bu zamanda Türklerin Şu adında genç bir hakanları varmış. Bu hakanın çok kuvvetli ve çok büyük bir ordusu bulunmaktaymış. Balasagon yakınlarında Şu Kalesi'ni, bu akıllı hakan yaptırmış. Her gün Balasagon'daki sarayın önünde, üç yüz altmış dört nöbet tutulurmuş. Hakan Şu'ya Zülkarneyn'in yaklaştığı haber verilmiş.

Vezirler merak içinde hakanlarına sormuşlar: “Emriniz nedir? Savaş mı edelim, ne buyurursunuz?” demişler. Hâlbuki hakan çok daha önceden Hocant Irmağı'nın kenarında karakol kurup Zülkarneyn'in geçtiğini kendine haber vermeleri için kırk tarhanı gözcü göndermiş bile. Bu tarhanlar hiç kimseye görünmeden Hocant Irmağı kenarına gittikleri için diğer askerlerin bu işten hiç haberleri yokmuş.

Hakan Őu, canı tezliği ile tanınırmıő. Gümüşten bir havuzu varmış. Sefere çıkıldığında havuz da onlarla beraber taşınırmıő. İçine su doldurulur havuzda kazlar, ördekler yüzdürölürmüş. Kendisine “Ne buyurursunuz hakanım? Savaş edelim mi?” diye sorulduğu zaman o cevap olarak “Őu kazlara, ördeklere bakınız, nasıl da suya dalıyorlar,” demiş. Bunun üzerine orada bulunanlar, hükümdarın savaş için hazırlanmadığı ve buralardan çekip gitmek niyetinde olduğu zannına varmıőlar.

Bu sırada kumandan Zülkarneyn, Hocant Irmağı'ndan geçerek karakola gelmiş. Zülkarneyn'in ırmağı geçtiği, bu gözcü kara kol tarafından Hakan Şu'ya haber edilmiş.

Hakan, hemen davullar çaldırarak doğuya doğru yürümeye başlamış. Halk yola çıkmak için önceden hazırlık yapmayan, hazırlık haberi vermeyen hakanlarının birden bire böyle gitmesi sebebiyle ümitsizliğe düşüp ne yapacağını şaşırılmış. Bu ürküntü büyük bir karışıklığa yol açmış. Binek bulabilenler hayvanın sırtına atlayarak Hakan'ın arkasından koşmuşlar. Karışıklıkla herkes birbirinin hayvanlarını almış, sabah olunca ordugah dümdüz bir ovada bulmuş kendini.

O zamanlarda Taraz, İsficap ve Balasagun gibi şehirler tam anlamıyla henüz kurulmamış oldukları için buralarda yaşayan halkın hepsi göçebe imiş. Hakan Şu, ordusu ile savuşup gittikten sonra bu göçebe halktan geriye çoluk çocukları ile birlikte sadece 22 kişi kalmış. Kalmalarının nedeni ise savaş anında o kargaşada Hakan Şu'nun ardından gitmek için binek hayvanî bulamamış olmalarıymış. Bu 22 kişi kara kara ne yapacaklarını düşünmeye başlamışlar. Her kafadan bir ses çıkıyormuş. Bir kısmı yayan olarak çekip gitmekten bahsederken bir kısmı da bulundukları yere yerleşmekten dem vuruyormuş.

Kendi aralarında böyle konuşurlarken uzaktan bir grubun daha geldiğini görmüşler. Gelenler ağırlıklarını sırtlarına yüklemiş, yanlarına çocuklarını almış, yavaş yavaş ilerlemeye çalışan iki aileymiş. Ordunun bıraktığı izleri takip ederek gidiyorlarmış. Yorulmuş ve terlemişler.

Bu 22 kişi yeni gelenlerle tanışıp konuşmuş. Onların fikrini sormuşlar. Yeni gelenler de şöyle demiş: “Zülkarneyn denilen bu komutan bir yolcu gibidir hiçbir yerde durmaz burada da durmayacak çekip gidecektir. Biz, gitmeyelim. Burada kalalım” demişler bunun üzerine 22 kişilik topluluk bu iki aileye dönüp “Öyleyse biz bir yere gitmiyor ve toprağında kalan Türkler olarak burada kalıyoruz. Burada kaldığımızı göre adımız ‘Kalaç’ olsun.” demişler.

Aldıkları karar doğrultusunda bu topluluk bulunduğu yerde kalmış ve oraya yerleşmiş. Bu topluluktan çoğalan soylara Kalaçlar denilmiş. Bir süre sonra gerçekten beklenildiği gibi Zülkarneyn gelmiş. O topraklarda kalma kararı almış olan Kalaçlarla karşılaşmış.

Zülkarneyn, Kalaçlara dikkatle bakmış: Kalaç soyu saçlı, sakallı imiş ve üzerlerinde Türk olduklarını ifade eden semboller bulunan giysiler giyiyorlarmış. Zülkarneyn , bu saçlı, sakallı, koca yürekli adamları ve kadınları, bir de üzerlerindeki giysilerdeki Türklük sembollerini görünce, daha onlara kim olduklarını sormadan (ve onlar da daha kendisine kim olduklarını söylemeden) seslenmiş: "Merhaba Türkmenler!" demiş.

İşte böylece Türkmen adı Kalaçlara Zülkarneyn'den miras kalmış ta ki bugüne kadar gelmiş. Hakan şu Çin'e doğru çekilip gitmiş Zülkarneyn onun peşine düşmüş, Uygurlar ile Zülkarneynin yakın ilişkileri varmış Uygurların Hakan'ı Zülkarneyn'e bir bölük asker göndermiş Zülkarneyn ile Hakan şunun ordusu Altınhan denilen yerde karşılaşmış çok büyük bir savaş yapılmış bir çok insan yok yere hayatını kaybetmiş. Bunun üzerine iki komutan Zülkarneyn ile Şu Hakan barışmışlar ve birlikte Uygur şehirlerini kurmuşlar Zülkarneyn bir müddet bu şehirlerde oturmuş ardından yeniden sefere çıkmış.

**Zülkarneyn çekilip gittikten sonra Hakan Şu Balasagona
kadar ilerlemiş.**

**Kendi adını verdiği Şu adındaki şehri yaptırmış kendisi de
sarayına geçip oturmuş.**

Hakan Şu'nun kendisini ve şehrini korumak için aklının ve ordusunun yanı sıra güvendiği bir şey daha varmış o da muneccimbaşına yaptırdığı tılsımları Muneccimbaşı demek gelecekle ilgili her şeyi bilen kişi demektir tabii bu durumda Hakan Şu çağırttırmış hemen muneccimbaşını.

"Ey müneccimbaşı, bu şehre öyle bir tılsım yapacaksın ki bu şehri hiçbir düşman geçemeyecek, izinsiz bir kul bile şehrin kapılarından içeri giremeyecek. Bu, öyle bir tılsım olacak ki leylekler bile bu şehri geçemeyecekler," demiş Hakan Şu. Şunun emrine karşı gelinir mi? Müneccimbaşı gitmiş; ayın yedisi, on yedisi, yirmi yedisi gecelerinde ayın karşısına oturmuş. Ay ışığında aya bakarak türlü çeşit dualar yazıp en koruyucusundan bir tılsım hazırlamış. Getirmiş, Hakan Şu'ya iftiharla sunmuş. Hakan Şu tılsımı almış, şehrinin giriş kapılarına törenle tılsımı yerleştirmiş. İşte bu tılsımın etkisiyle bugün bile leylekler Şu şehrinin kapısına kadar gelirler fakat bir türlü şehri geçemezler. Anlayacağınız, tılsımın etkisi bugüne kadar bozulmamış, hâlâ sürmekte.

KAYNAKÇA

Çobanoğlu, S. F. (2020). Türk mitolojisinden masallar II. Hiperlink.

Şu Destanı ve Özellikleri/ Turkedebiyat.org

Nartları Toy Künü/ T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kamatur.org Nartların Demircisi Debet

*aa.com.tr **Kırgızistan'ın kuzeyinde gizemini koruyan yuvarlak gövdeli kule: Burana***

Tarihistan.org